विभक्तिः

११ – २८.११.२०१५

व्योम-संस्कृत-पाठशाला
www.sanskritfromhome.in

मङ्गलम्

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे
रामेणाभिहता निशाचरचमूः रामाय तस्मै नमः।
रामात् नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहम्
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर॥

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2015। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |

मङ्गलम्

गुरुरेव गतिः गुरुमेव भजे
गुरुणैव सहास्मि नमो गुरवे।
न गुरोः परमं शिशुरस्मि गुरोः
मतिरस्ति गुरौ मम पाहि गुरो॥

पुनरावर्तनम्

- तृतीयाविभक्तिः
- साधकतमं करणम्
- कर्तरि तृतीया
- क्तवतु-प्रत्ययः
- क्त-प्रत्ययः

पुनरावर्तनम् – क्तवतु-क्तप्रत्ययौ

क्तवतु-प्रत्ययः

- कृत्-प्रत्ययः
- भूतकालार्थकः
- कर्त्रर्थकः
- लिङ्गत्रये रूपाणि
- कर्तुः लिङ्गं, वचनं, विभक्तिं च अनुसरति
- कर्तृपदं प्रथमाविभक्तौ
- कर्मपदं द्वितीयाविभक्तौ
- बालः पाठं पठितवान्/बालिका पाठं पठितवती

क्त-प्रत्ययः

- कृत्-प्रत्ययः
- भूतकालार्थकः
- कर्मार्थकः
- लिङ्गत्रये रूपाणि
- कर्मणः लिङ्गं, वचनं, विभक्तिं च अनुसरति
- कर्तृपदं तृतीयाविभक्तौ
- कर्मपदं प्रथमाविभक्तौ
- बालेन पाठः पठितः/बालेन कथा पठिता

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2015। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |

कर्तरि तृतीया

- कर्मार्थक-प्रत्ययानां प्रयोगे कर्तुः तृतीया भवति।
- बालेन पाठः पठितः।
- बालेन पाठः पठनीयः।
- बालेन पाठः पठितव्यः।
- बालेन पाठः पठ्यते।

व्योम-संस्कृत-पाठशाला ©2015। www.sanskritfromhome.in | www.vyomalabs.in |

अभ्यासः - १

अहम् - पाठ	पठति	पठिष्यति	पठितवत्	पठित	पठनीय	पठितव्य
बालः - फलम्	खादति	खादिष्यति	खादितवत्	खादित	खादनीय	खादितव्य
देवी - मन्त्रः	जपति	जपिष्यति	जपितवत्	जपित	जपनीय	जपितव्य
भिक्षुकाः - भिक्षा	याचति	याचिष्यति	याचितवत्	याचित	याचनीय	याचितव्य
वयम् - ग्रामः	गच्छति	गमिष्यति	गतवत्	गत	गमनीय	गन्तव्य
पितामही - कथाः	कथयति	कथयिष्यति	कथितवत्	कथित	कथनीय	कथयितव्य
चोराः - सुवर्णम्	चोरयति	चोरयिष्यति	चोरितवत्	चोरित	चोरणीय	चोरयितव्य
त्वम् – घटी	ददाति	दास्यति	दत्तवत्	दत्त	दानीय	दातव्य
अश्वः - जलम्	पिबति	पास्यति	पीतवत्	पीत	पानीय	पातव्य
गायिकाः - गीतानि	गायति	गास्यति	गीतवत्	गीत	गानीय	गातव्य

अभ्यासः - २

अहम् - पाठ	पठति	पठिष्यति	पठितवत्	पठित	पठनीय	पठितव्य
गणेशः - कथा	लिखति	लेखिष्यति	लिखितवत्	लिखित	लेखनीय	लेखितव्य
गौरी - चित्राणि	पश्यति	द्रक्ष्यति	दृष्टवत्	दृष्ट	दर्शनीय	द्रष्टव्य
अहम् - वार्ता	शृणोति	श्रोष्यति	श्रुतवत्	श्रुत	श्रवणीय	श्रोतव्य
वृद्धः – युतकम्	धरति	धरिष्यति	धृतवत्	धृत	धरणीय	धर्तव्य
पाचकाः - तण्डुलाः	पचति	पक्ष्यति	पक्कवत्	पक्क	पचनीय	पक्तव्य
रामः - राक्षसाः	जयति	जेष्यति	जितवत्	जित	जयनीय	जेतव्य
छात्राः - लेखन्यः	क्रीणाति	क्रेष्यति	क्रीतवत्	क्रीत	क्रयणीय	क्रेतव्य
त्वम् - पुस्तकानि	नयति	नेष्यति	नीतवत्	नीत	नयनीय	नेतव्य
पुत्राः - अम्बा	स्मरति	स्मरिष्यति	स्मृतवत्	स्मृत	स्मरणीय	स्मर्तव्य

तृतीयाविभक्तिः

- करणवाचकम्। हस्तेन खादति।
- भाववाचकम्। कोपेन वदति।
- कर्तृवाचकम्। बालेन खादितम्।

उपपदतृतीया - सह

- **रामेण** सह सीता वनं गतवती।
- **कृष्णेन** साकं अर्जुनः युद्धाय प्रस्थितवान्।
- **दुर्योधनेन** सार्धं कर्णः आगतवान्।
- **द्रौपद्या** समं सर्वे पाण्डवाः उपस्थिताः।
- अहमपि **त्वया** आगच्छामि।